

Més sobre Sant Segimon

ANTONI PLADEVALL I FONT

Sant Segimon històricament és el sant o santuari més venerat del Montseny, tant per la grandària de la seva edificació com per l'atracció que tenia sobre gran part del país, sobretot del sector d'Osona i també fora d'ella, com ho revela el nom històric que tenia el llarg camí que des de Tagamanent creua tot el Pla de la Calma fins al santuari, abans conegut com el camí de Sant Segimon.

Hem parlat més d'una vegada del santuari des de les primeres Monografies del Montseny, del 1986, fins a les darreres.

Avui, i espero que ni que sigui per última vegada, en puguem donar algunes de les notícies que sobre el sant patró i el seu culte tenim aplegades per l'encara no nat llibre sobre *Viladrau, el Montseny i Sant Segimon*, que decidirem escriure el 1982 amb motiu dels nou-cents anys de la consagració de l'església romànica de Sant Martí de Viladrau, de la que resten alguns elements del seu atri o galilea.

L'estudi i més tard l'adquisició del manuscrit del que es va tractar en les *Monografies* de l'any passat, m'han posat sempre l'interrogant, mai esclarit, del perquè es feu el santuari o perquè es dedicà a un sant de l'àrea francesa, que fou rei de Borgonya el segle VIè. D'ell es troben els primers indicis per aquestes regions en l'acta de consagració d'Arbúcies del 923, però que no fa encara referències a Sant Segimon del Montseny sinó a la capella de Sant Segimon de la parròquia de Sant Feliu de Buixalleu, que actualment no mostra cap símptoma de vellesa anterior als segles XV o XVI.

Feia anys que teníem anotades totes les notícies aparegudes en velles publicacions del Montseny i en deixes testamentàries del final del segle XIII dels arxius de Taradell i Viladrau, perquè pel 1950 em va demanar notícies sobre el sant, el culte i la capella, l'arquitecte Josep Maria Pericas, quan restaurava l'església i el seu campanaret i la casa o hostatgeria annexa, a càrrec dels amos de Can Gat que des del període comprès entre el 1830 i el 1846 són propietaris del santuari i del seu entorn. Inicialment el santuari i el seu redós es considerava de domini dels comtes d'Aranda i ducs d'Hixer, com a senyors de la muntanya del Montseny o del seu sector de Viladrau i entorn de Sant Marçal, també els rectors de Viladrau que tradicionalment el consideraven unit a la seva parròquia i al domini de l'església com a bé eclesiàstic. Foren les lleis liberals de les Corts de Cadis de 1812 i els primers decrets d'exclaustració del inici de les guerres carlistes, amb la creació dels registres de propietats, els que feren que el santuari i el entorn s'inscrivissin com a pertanyents a la propietat del Can Gat.

Deixem aquest tema llargament debatut en el *Llibre de Sant Segimon* recopilat pel rector Francesc Corominas, segons s'exposava en el treball de l'any passat.

No pretenc aquí insistir en aquesta matèria o vella polèmica, sinó intentar exposar l'origen i el perquè del santuari, cosa que sap molt bé la llegenda i la tradició, però que no hi ha manera de provar documentalment, crec amb tot que serà interessant conèixer qui era aquest sant i l'abast de la seva devoció.

La tradició ho té tot molt clar i sense cap mena de dubte. Segons ella, Segimon era fill del rei Gondemar d'Aquitània i era un cristià arrià, que el bisbe Sant Avit de Vinaire, va convertir al catolicisme i molt jove, poc abans dels vint anys, va voler deixar el regne i d'amagat dels seus pares, els reis Gondemar i Caratene, es va vestir d'ermità o captaire i marxà cap al Pirineu per trobar un lloc on fer vida d'ermità i d'oració.

Diu la llegenda que va comprar una creu passant per Narbona i passant el Pirineu, per la part de l'Empordà, el dirigiren a Vic, on un eclesiàstic li va dir que per trobar pau i solitud es dirigís al Montseny i així ho feu. Enfilant-se vers el Matagalls, trobà pel camí un petit planell amb una gran balma o cova i aigua propera i per això decidí quedar-se aquí a fer oració i penitència. Per allà hi va trobar algun altre penitent o eremita, que el va orientar un xic i li va dir que al veí monestir de Sant Marçal hi podria anar pels actes religiosos i que li donarien un pa cada divendres, que amb algunes herbes i fruits del bosc varen ser el seu aliment durant un parell o tres d'anys.

Santuari de Sant Segimon (Foto Genís Sañé).

Segons la història, aquesta autèntica, Segimon fou rei de Borgonya entre els anys 516 i el 523, es va casar dues vegades i tingué dos fills de cada muller, la segona que es deia Constància i tingué els infants Guisald i Gombau. Els anys que fou rei va tenir constants desavinences, com n'havia tingut el seu pare, amb Teodoric, rei dels francs, que volia annexar el regne de Borgonya al seu estat o a la França pròpiament dita.

Durant tot el regnat de Segimon, tingué guerres amb el rei Clovis o Clodoveu I, que tenia la capital a Orleans. En aquestes guerres hi participà també molt activament Gondemar, germà de Segimon, però ambdós foren derrotats per Clodoveu; aquest, per venjar-se d'ells va fer tirar en un pou a Segimon, a la seva muller i els dos fills, mentre el seu germà Gondemar, aliat als ostrogots, reeixia a recuperar encara, només que per algun temps, el regne de Borgonya.

El fet que Segimon s'hagués convertit al cristianisme fidel a Roma i que hagués afavorit als catòlics, erigint esglésies, ajudant a la fundació d'un monestir a Cremona, foren causa que fos considerat màrtir i sant i com a tal inscrit en el martirologi romà.

La majoria d'aquestes notícies me les va explicar el professor bolandista, G. Delahaye, que pertanyia al grup d'estudiosos de les vides i autenticitat de les històries dels sants que venera l'església. Aquest fou professor meu a Lovaina el 1961, i ell va ser el que em va dir tot seguit que la llegenda de Segimon i d'altres sants de Catalunya, que recullen Croiset, Domènech

i altres autors que han tractat dels nostres sants, eren una invenció tardana creada per la bona fe o imaginació de devots d'aquests sants.

En explicar-li jo que a la diòcesi de Vic teníem un gran santuari, amb una cova i des de sempre una gran devoció i atracció a sant Segimon, va dir-me que això passa en molts indrets, sobretot en sants que vivien al desert o en coves, que eren l'admiració dels fidels. Encara que aquest i altres sants fossin documentats des de l'edat mitjana o segle XIII, alguns eren una pura invenció i en altres cassos, com en el cas de Sant Segimon, eren persones que havien existit, però la seva història era falsejada per la gran devoció dels fidels. Els ermitans explicaven amb tot detall la seva suposada història i visita al santuari començant per la cova on el sant havia fet penitència, cosa que era el gran centre d'atracció vers el gran santuari i casa d'acolliment que completava i feia atractiva la seva visita.

La suposada història del nostre sant era un dels testimonis més clars d'aquestes invencions o relats populars, per tant, la vinguda al Montseny i la seva estada tres anys aquí continua essent un gran enigma. No oblidem que entre el sant mort l'any 524 i el segle XIII, que és quan trobem les primers notícies, hi ha molts segles de silenci.

No obstant les notícies que es tenen del seu culte revelen que sant Segimon era un sant molt conegut al centre d'Europa, on hi ha moltes esglésies i capelles que li són dedicades, com era el cas que ell fos el titular de la catedral de Buda, antiga diòcesi que es trobava a Buda, ciutat de l'esquerre del Danubi, que en l'època imperial medieval es va unir a Pest, ciutat creada a la vessant oposada a Buda, en lloc més planer i habitat que és l'actual Budapest, la capital d'Hongria. També es coneix que hi havia un monestir de Cremona que el tenia per patró, així com altres esglésies importants que te dedicades. Creia aquell professor que era molt possible que la seva devoció fos aquí introduïda pel domini dels francs a Catalunya que va durar del 875 al 988. El mateix que moltes altres sants titulars o devocions d'esglésies catalanes aquell temps a casa nostra.

En tot cas la llegenda de Sant Segimon al Montseny es devia crear del segle XIII en endavant, quan comencem a trobar en els vells testaments de gent del seu voral deixes al sant; la majoria d'uns pocs diners i algunes destinades a obres per la capella o a coses concretes com per adobar el camí que hi pujava el 1376, per fer una campana per la capella el 1442, encarregar a un feligrès que anava a Roma el 1494 que cursés una petició d'indulgències pels devots del sant, per refer el 1557 la capella del sant, cosa que va fer l'ermità Miquel dos anys després quan el bisbe de Vic, Aciscle Moyà de Contreras va concedir 40 dies d'indulgència a tots el que visitessin el santuari; també consta que el rei d'Espanya, Felip II el 1574, va

concedir un privilegi perquè l'ermità de sant Segimon pogués estendre les seves recaptes per la seva capella pel Principat de Catalunya i pel Rosselló, etc. Vegeu *Monografies del Montseny* 1, (1986) pp.20-27.

Quan es parla de capella es refereixen sens dubte a una capella anterior a l'església actual, refeta o ampliada diferents vegades, com ja s'ha fet esment el 1557 o més concretament el 1594 quan el feligrès i obrer de Sant Segimon va fer contracte el dia 6 d'agost amb el mestre Montserrat de Sant Martí per fer un nou retaule per l'església o capella nova de Sant Segimon.

O sigui que del segle XVI en endavant ja hi havia, a més de la Cova on es creia que Segimon va viure quan hi feia penitència i que, almenys des del segle XIII, es va construir dintre seu una petita capella d'obra, que és el primer que visitaven els devots, i un parell de segles més tard es feu una nova capella fora de la cova a la que es feien dir les misses i a la que es donaven almoines per obres per arreglar-la o ampliar-la. El seu emplaçament devia ser més o menys on hi ha l'església actual. Aquesta, tal com ha arribat a nosaltres, sabem per les deixes i pel *Llibre de Sant Segimon*, que es va fer entre el 1732 i que es va beneir ja acabada i amb el seu campanaret, anterior a l'actual, el 1775, essent així una obra barroca poc diferent de les esglésies dels Morató que aquests anys es refeien a Viladrau i a Taradell, i a tants altres indrets de la comarca.

En aquests temps tot es feia amb el permís del senyor dels termes de Taradell i Viladrau, que tot i canviar de cognoms i línies sempre eren descendents dels vells barons de Taradell i Viladrau, senyors de tota la part osonenca del Montseny.

El rector, obtinguda la llicència senyorial, actuava sempre com a amo del santuari i terres del redós junt amb els pagesos o caps de casa, coneguts com els obrers parroquials i del segle XVIII en endavant hi havia també dos obrers propis per Sant Segimon, que sota les ordres del rector tenien cura del santuari. Aquest, pel que hem constatat, sempre eren els caps de masies dels volts del santuari.

Aquest costum va perdurar fins el 1852 quan va passar la propietat del santuari als hereus de Can Gat; els rectors de Viladrau en protesta d'això des del 1853 deixaren de pujar en processó a Sant Segimon i traslladaren el culte que donava la parròquia a la capella de la Pietat de la població, inicialment annexa al cementiri.

Els autèntics conservadors i expansors del culte eren els ermitans, normalment nois solters ja grans, que vestien un hàbit especial tipus fraresc i que gairebé sempre eren dos, almenys del segle XVI en endavant.

Aquests es presentaven al rector de la parròquia i ell els imposava l'hàbit després d'haver-los adoctrinat sobre el sistema de vida piadosa que devien portar. Inicialment vivien en el santuari, segurament en alguna edificació situada no molt lluny de la cova, però des dels volts del 1570, sens dubte amb l'acord del rector, varen decidir passar a viure a un indret menys àrid i fred que el racó de la muntanya i amb l'ajuda dels captiris que feien i no cal dir del rector i feligresos de Viladrau, varen erigir una casa amb capella en territori considerat del mas Puig de la Vall, en un lloc que devia ser destinat a era i que era conegut com l'Erola. Aquí vivien els ermitans en ple hivern, quan no feien sortides per fer captes a favor del sant.

Consta que la primera casa de l'Erola es va incendiar pel 1628 i que el 1630 l'ermità Onofre Masjoan, conegut per tothom com fra Onofre, va cuidar de la reedificació d'una nova casa, però gairebé no la va veure acabada puig que va morir el 30 de desembre de 1631 i fou acabada i ampliada pels seus successors amb l'atri de dues arcades obertes a ponent i a migdia, que constitueixen com un reposador i aixopluc pels que van a Sant Segimon, cosa que els permet visitar la capella que forma part de la casa dels ermitans, on es venera la Mare de Déu de l'Erola. Aquí es reunien i es formava la processó fins al santuari presidida pel rector i amb molts feligresos que fins el 1833 feien al santuari el dia 1 d'abril, dia de sant Segimon.

Ermita de l'Erola (Foto Genís Sañé).

Ermita de l'Erola. Accés. (Foto Genís Sañé).

Per trobar-se fora del terme o propietat de Can Gat, aquesta capella va quedar de propietat de la parròquia, amb la categoria d'ermita. Quan la parròquia va perdre la propietat del santuari, la vella processó a Sant Segimon des del 1853 es fa a l'altar que Sant Segimon té a la capella de la Pietat del poble de Viladrau.

L'Erola, com s'ha exposat, era residència dels ermitans de Sant Segimon des del dia de Tots Sants al dia 1 d'abril, festivitat del sant.

La devoció a l'Erola va rebre un primer sobresalt el 1833 al inici de la primera guerra carlina, quan fou cremada pels constitucionals però la devoció dels viladrauencs la va restaurar tot seguit i el 3 d'agost de 1837 s'hi feu un primer aplec i festa.

També el santuari de Sant Segimon fou objecte d'una notable destrucció pels francesos el 1810 quan, durant la guerra contra les tropes de Napoleó, els soldats francesos calaren foc a l'església i hostatgeria, perquè s'hi havia refugiat un grup de resistents, sobretot de Viladrau. Acabada la guerra, després d'una forta campanya dels devots del sant, l'any 1815 es va restaurar de nou l'església del santuari i amb gent de Viladrau i voltants que fent cadena d'homes i dones pujaren des de l'Erola teules i rajoles per a restaurar Sant Segimon.

Aquí posem final a aquesta evocació sobre Sant Segimon, esperant que en una altra ocasió es pugui parlar del vell santuari d'una manera més

optimista i es completi la seva restauració, almenys de l'església sense culte des de la destrucció que hi causà la desventurada guerra civil del 1936-1939 i el llarg temps d'abandonament que, tot i algunes campanyes de restauració i revitalització que en diferents ocasions hi han dut a terme els seus propietaris, resta encara molt per fer perquè el santuari recuperi bona part de l'atracció que havia tingut segles enrere.